

NÉPISMERET — ÖNISMERET

Írta: Molnár József

E cikk írója nemcsak tanulmányozta, de nevelésében hasznosította is azokat az elveket, melyeket a magyar nép ismérétere vonatkozóan eddig magyarul leírtak. Különös haszonnal és eredménnyel az utóbbi húsz év idevonatkozó, elvi jelentőségű műveit forgatta és értékesítette. Ennek a cikksorozatnak keretében nincs más célja, mint tudatosan jelezni azokat a forrásokat, ahonnan merítve, a maga lelkében ezt a rendszert felépítette. Sokfelől gyűlt össze a mondanivaló s a pontos idézetek csupán kalauzoló útjelzők akarnak lenni, hogy a jövőben magyar nevelésben olyanok is hasznosítsák ezeket, akik esetleg még eddig nem vettek róla tudomást. Tisztelettel és tudatosan vallja be, hogy eredetiségre nem törekedett, ahhoz egy ilyen cikk kerete nem elég. Amit mond, azt magáévá tette, mások szavával is a maga lelkét mutatja meg s egyetlen vágya, hogy az általa nagyon szükségesnek tartott elveket mások is kövessék és érvényesítsék a magyar nevelésben. Tulajdonképpen azoknak akar segítségére lenni, akik vagy nem érnek rá ilyen művek tanulmányozására, vagy pedig még nem is töprengtek ennek a kérdésnek a fontosságán. Őszinte szeretettel ajánlja olvasásra szerény összefoglalását azoknak, akik szeretik a magyarságot és hisznek népünk jövőjében,

Kölcsey Ferenc 1326-ban azt írta, hogy „a nemzeti hagyomány sok tekintetben megbecsülhetetlen kincs. Nemcsak azért, mivel a történelmi tudománynak, ha emléket nem is, de legalább nyomokat mutat; hanem sokkal inkább azért, mert a nemzeti lelkesedésnek s annál fogva a honszeretetnek vezér csillaga”.¹ Kölcsey természetesen „nemzeti hagyomány”-on a magyar nemzet szóban és írásban átszarmaztatott vagy megrögzített teljes tárgyi és szellemi „javait” értette, amit már akkor is legvilágosabban legművészibb, a magyar lelket legigazabban tükröző szellemi kincsünk: az irodalom mutatott meg. Ezért emelte ki ugyanakkor, hogy „nemzeti hagyomány és nemzeti poesis szoros függésben állanak egymással. Ahol ősi hagyomány vagy éppen nincs, vagy igen keskeny határokon áll, ott nemzeti poesis nem származhatik; az ott születendő énekes vagy saját

lángjában süllyed el, vagy külföldi poesis világánál fog fáklyát gyújtani; s hangjai örökre idegenek lesznek hazájában. Mert a nemzeti poesis a nemzeti történet körében kezdi pályáját, s a lírának később feltámadó s individuális érzelmeket tárgyazó zengése is csak ott lehet hazaivá, hol az a nemzeti történet régibb Múzsájától kölcsönöz sajátságot, s személyes érzeményeit a nemzeti hagyomány és nemzeti megnevesített életkör nimbusán keresztül sugározta.”²

118 év távlatából nem győzzük eléggé csodálni a „szent ember” intuitív megérzését és mélybegyökerező magyar látását, hiszen a XX. század magyarjának ezek a legfontosabb problémái, csakhogy mostmár tudatos erővel keresi azokat a hagyományokat, melyek a nemzet legmegtartóbb erői. Azért emeltük ezt ki, hogy rámutassunk egy nagyon lényeges dologra: a „nemzeti hagyományok” az egész nemzet tulajdonai s ezek között legkétségtelenebbül elismert, ősi hagyomány a magyar nyelv és a magyar nyelv teremtette irodalom. Ezt ma már senki sem tagadja, Hiszen őrségi és háromszéki magyar népünk ugyanazt a magyar nyelvet beszéli, s nincs „nyugati” és „keleti” magyar nyelv, hanem csak magyar nyelv van, mint ahogy van magyar nemzeti hagyomány. Kodály Zoltán éles szeme jól látta meg ezt a helyes utat: „Történeti kutatás, irodalom mostanában nagy kedvvel bontogatja alkotó elemeire a magyarságot. A zenei néphagyomány nagy lelki egységről beszél. Eddig nem tudunk külön kun, besenyő, palóc, matyó stb. zenét kimutatni. Egy-két tucatnyi székely[^] és dunántúli dallam bizonyult eddig helyhez kötöttnek. Egyébként minden fajta dallam közös az ország minden részében. Meglepő egyezések akadnak a legtávolabbi vidékek közt. Naiv tudatlanságból néha „székely dal” címen szerepelnek országszerte ismert dalok. Hogy a székelyek, sőt moldvai, bukovinai magyarok is tudják, amit mind az egész ország tud, azt bizonyítja, mily nagy a centripetális erő a magyarság legkülönbözőbb eredetű, egymással nem is érintkező összetevőiben.”³

Nyelvünk és zenénk egysége arra figyelmeztet, hogy a „nemzeti hagyomány” az egész magyarság tulajdona, bár ma ennek egy részét csak a nép őrzi s hagyományozza tovább. Nyelvünkről elismerjük ősiségét, zenénk ősi hagyományaival már sokan idegenül állanak szemben, arra pedig nem is gondol a legtöbb ember, hogy úgynevezett népi tárgyi és szellemi kultúránk az egész nemzet hagyományát őrzi, azokét is, akik esetleg ma már másféle hagyományokkal élnek. A tudós természetesen a magyar jellegzetességet nem keresi a cifraságban és külső, könnyen észrevehető külsőségben, mint igazi tudóshoz illik, hanem azt mondja: „Minél több módunk van az össze-

hasonlításra, annál bizonyosabbá válik, hogy miben nem vagyunk másokkal azonosak, azaz miben különbözünk tőlük. A pontról-pontra, vonalról-vonalra, mozdulatról-mozdulatra aprólékosan ismert különbségek összességéből adódik itt vagy ott magyar mivoltunk foglalatja. Egy színes vonal a ruhán, forma a fejkendő megkötésén, ízárnyalat az ételben, tenyéryni különbség a tűzhely magasságában, egy szent említése, a szóvalán köszöntés módja már kimutatja, hogy ki hová tartozik. Még inkább így volt ez a múltban; s ennek a szemléletnek és szemlélődésnek magyar múltja nem kevesebb, mint egész történeti, sőt — a törzsszerkezetek természetét nézve — történetelőtti multunk. Ebben a sokoldalú tudatosulási lehetőségben Európa bármely nagy népi közössége messze marad mögöttünk, egyszerűen azért, mert neki ez a lehetőség történetileg nem adatott meg, vagy nem ilyen mértékben.”⁴

Vagyis olyan „nemzeti hagyománnyal” állunk szemben, mely az egész magyarságot egybefogja, mástól megkülönbözteti s amely méltó arra, hogy mindenkié legyen, ne csak egyeseké, vagy kéréseké. Sajnos, a népi hagyományok jó része a XX. századra elvesztette „nemzeti hagyomány” jellegét, mert kiszorult a rohamosan haladó és fejlődő, nyugati civilizációt követő magyar életből. Kiszorult s ha úgy tetszik, lesüllyedt s újra fel kellett fedezni, illetve meg kellett keresni a hozzávezető utakat, amint ezt a zene területén Bartók Béla és Kodály Zoltán elvégezték, s tárgyi és szellemi néprajz területén Györffy István, Bátky Zsigmond, Viski Károly, Solymossy Sándor végezték és végzik. Csak az a nagy baj, hogy igen kevesen vannak s az idő sürget és nem enged egy pillanat pihenőt sem, pedig a feladat súlyos és nehéz. Sok-sok tudóst és lelkes kutatót venne igénybe s értékesítése és a nemzet életébe való beleállítására nélkül nincs magyar jövő. Hiszen Györffy István 1939-ben, halála előtt pár héttel, megjelent művében erre a kérdésre oly mélyrelátóan mutatott rá, hogy azóta, minduntalan őt ismételtetjük s ma már mindnyájan látjuk, hogy valóban a néphagyományra, a magyar néphagyományra kell építeni a nemzeti művelődést, inerte „a nemzetmegtartó hagyományok letéteményese a parasztság, az európai nemzetközi, magas műveltség hordozója pedig az úri osztály. Mindkettőnek a szerepe egyformán fontos. A néphagyomány tart meg bennünket magyarnak, s a nemzetközi műveltség tesz bennünket európaivá. Ha azonban csak az európaiságra törekszünk, lehetünk nagyműveltségű népek, de minél hamarabb megszűnünk magyarok lenni. Beleolvadunk abba a nagy nyugati nemzetbe, melynek műveltséghatását legkönnyebben elfogadjuk. Ha pedig teljesen kivonjuk magunkat a nyugati

műveltség hatása alól, akkor meg művelt és erősebb szomszédaink gázolnak hamarosan keresztül rajtunk, s úgy tűnünk el.”⁵ Igazán itt érvényesül Kölcsey idézett megállapítása, hogy ahol ősi hagyomány vagy nincs, vagy keskeny határok között mozog, ott nemzeti poézis (mondhatjuk nyugodtan műveltség) sem származik. Enélkül a nemzeti műveltség nélkül pedig nem élhetünk, mert a hagyományos magyar műveltség javainak számbavételével és az azokból rakott alappal indulhatunk tovább. Hiszen a hagyomány ereje még ma is nagyobb, mint képzeljük, olyan mélyreható valami, amit a legnehezebb kifejezni s amelyet szerencsés és ihletett pillanatban klasszikus szépséggel Horváth János fogalmazott meg örökérvényűen. Szerinte a hagyományon értünk „minden oly nemzeti specifikumot, mely messzi, sőt talán a legmesszibb múltból, akár a nemzeti lét íratlan őskorából származva, ha máshol nem, a nép alsóbb rétegeiben, ha itthon nem, hát az őshazában, ha láthatólag már nem, de a közemlékezetben megmaradt és él, vagy csak tengődik, mert irtja közöny, haladó idő, keverő történet, ellenséges szándék, amit tehát illő megismernünk és megbecsülnünk, amit óvnunk kell, sőt újból köztulajdonná általánosítanunk, ha évezredek nemzeti karakterünkből kiforgattatni, nemzetül meghalni nem akarunk. E nagy hagyomány pedig, igen sokféle belső és alaki tulajdonok Összesége. Él lelkünkben, vérmérsékletünkben, mint nemzeti elrendeltetés, rá van írva arcunk vonásaira, mint fajiságunk ősi bélyege, él gondolkozásmódunkban, nyelvünk eredeti formáiban, táj szólásaiban, sőt hangzatában, él társadalmi formáiban, életmódunkban, mindenféle szokásainkban, még az egyszerű névadásában is, él hitünkben és babonáinkban, zeng dalainkban, versünk ritmusában, kitalálja, festi meséink csoda világát, magáról regél mondáinkban s csak egy-egy nagy névre szorítókozó jóhír emlegetésében, ott sír és nevet zenénkben, andalog, ring, dübörög, tipor táncunkban, ott bujkál ruháink zsinórzatán s pompázik nagyjaink ünneplő viseletén, s felismerszik a paraszt egyszerű köntösén, cifra szűrén, a pásztor faragott botján, a csikós ostorán, a halász ősi szerszámain. Megmutatja magát tájaink képében: az erdélyi bércen, Dunántúl lankáin, s a végtelen Alföldön, melyek látták, dajkálták, gyönyörködtették atyáink emberöltőit s most várakozva néznek mi reánk; ott hullámszik a Balaton tengerén, foly s mégis örökké ott csillog-borong a Duna, a Tisza vizében, Sajó, Mohács, Budavára, Nagymajtény, Világos reá emlékeztetnek, ő termi a búzát szántóföldeinken, zúgatja a tölgyerdők koronáját, borítja talpig virágba a homok akácait, susog a nádasokban s intézi fálvaink lassú, nyugalmas életét, farag székely kaput, fon, hímez magyar nők kezével.”⁶

S amint hozzát teszi Horváth János „menteni, biztosítani az eredendő magyart, tövét ápolni a felsuhanó fának, tartogatni, próbálgatni a régit, a hagyományost, a népfajilag állandót: sohasem volt ennyire szükséges”.⁷

Ma szükséges igazán ennek az ápolása, mert „a néphagyomány, a népi tudás a magyar nemzeti műveltség tartozéka. Ezen kell tehát nyugodnia a középosztály nemzeti műveltségének is, mely így alátámasztva, az elnemzetietlenedés veszélye nélkül hordozhatja az európai műveltséget is, mert hiszen az európai művelt népek közösségébe is beletartozunk”.⁸

Ezt látta meg Szinyei Merse Jenő s felelősségteljesen hirdette, hogy „tudatos és eszmei alapon álló nemzetnevelésre van szükség magyar életünk egész vonalán. Nemzetnevelésünk azonban nem képzelhető el másként, csakis a magyarságtudomány alapján. Amint ugyanis a gazdának ismernie kell földje talajviszonyait és vidéke klímáját, ha sikeres munkát akar végezni, éppen úgy a nemzetnevelőnek is tisztában kell lennie a magyarság lelki és testi adottságaival, hogy hivatását eredményesen végezhesse. Elsőrangú feladat tehát a magyarságtudománynak terjedelemben mennél teljesebb, eszközeiben mennél tökéletesebb kialakítása és fejlesztése — s az is, hogy a magyarságtudomány eredményeit a nemzetnevelés irányától és munkásai tudomásul vegyék és célkitűzéseiket s eszközeiket ezek figyelembevételével határozzák meg. így remélhető ugyanis, hogy a sajátos magyar élet és a sajátos magyar lélek alkotóereje összefonódik, aminek áldásait majd a nemzetnevelés és a magyar jövőendő élvezzi”.⁹

Ez a célkitűzés érteti meg a „nemzeti hagyományoknak” olyan korszerű meghatározását, mely az egész nemzet hagyományát foglalja magában, ahogy azt Kölcsey is képzelte ennek a tudománynak a bölcsőjénél. Szinyei Merse Jenőnek ebből a szempontból is van nagyon jelentős mondanivalója. „Szándékosan nem használtam a népi műveltség megjelölést, mert a magyarságtudomány ennél többet mond, sőt még kifejezőbb volna, ha eredeti vagy alapműveltségről beszélnénk. Ez ugyanis a művelődés természetes alakulására utalna, mert ez a műveltség a magyar lélek ösztönös rétegeiből ered, onnan, ahonnan eszményeinkhez tiszta távlat nyílik. így tehát a szellemi emelkedés belülről indul és az ősi erőforrásokkal érintkezésben maradva, azok által táplálva még magasabb műveltség formáiban is eredeti frissességében és sajátos színeiben nyilatkozhatik meg.” Ez az út sohasem fordítható meg. Művelődési formákat egyszerűen idegenből importálni és reakényszeríteni a sajátos nemzeti lélekre, veszedelmes. Csak a nemzeti szellemmel át-

itatott és azzal szerves egységbe foglalt műveltség szolgálhatja a magyar művelődés fejlődését.”¹⁰

Az így megfogalmazott nemzeti műveltség tehát számtalan apró részletből tevődik össze, mely mint tantárgy nem foglalhat mind helyet a középosztályt nevelő középiskola tananyagában, de feltétlenül kell, hogy alapja legyen az egész felépítendő rendszernek. A magyarság ősi hagyomány kincsét kutató néprajz-tudomány tehát nem valami ócskaságokat leíró és értékelő tantárgy legyen az új szellemű középiskolában, hanem nemzetnevelésünk alapja, mely a színt és magyar ízt, a gyökereket adja az egésznek. Hiszen „bárhova nézünk, új európaiságunk jegyeiben is mindenütt van egy-egy vonal, szín, különös rezzenstű fény, vagy árnyék, más lendületű fogás, mozdulat, sajátos szemlélet, kép, magános hang, gondolat, ami a miénk, amiben mások — magyarok vagyunk s ha akarjuk, tudatosan mások lehetünk ezután is. De mások leszünk tudattalanul is, legfennebb gyengébb vagy hiányzó önismerettel és öntudatlanul. Minden magyar jel-jegyünknek, jellemzőnknek alkata mögött kellett és kell lennie valami titokzatos irányítóknak, ami ilyenné teremtette vagy formálta. Ez a titok a magyar közlélek: tízmilliónyi szemetükreben — akár kék, akár fekete bogarában — egy, oszthatatlan, magában való. Külön magyar „néprajzi lélek” nincs, csak magyar lélek van.”¹¹

Ennek a magyar léleknek, mely egységes és oszthatatlan, melyen a nyugateurópai kultúra nyoma meglátszik, de alapja a magával hozott sajátos magyar műveltség: megmentése, a jövő nemzedékekbe való beplántálása legsürgősebb feladatunk.

Ehhez sok-sok tudomány korszerű és magyar gyökerű újjászületésére van szükség s mindenek előtt a magyar néprajz-tudomány minden eddigi eredményének megismerésére, illetve ennek a tudománynak további fejlődésére. Még az se tévesszen meg bennünket, hogy a Magyarság Néprajza című négykötetes összefoglaló munka első kiadása teljesen elfogyott s második kiadása is csaknem mind elkelt, mert ez még nem jelent egyet az ebben a tudományos rendszerezésben lefektetett hagyománynak az életbe való átmentésével. Hiszen szakkörök panaszkodnak, hogy „noha a munka az olvasók sok ezreinek kezéhez eljutott, mindennek különösebb visszhangja mindeddig nincsen. A művel kapcsolatban egyetlen derék néprajzi tanulmány sem futott be a szaklapok szerkesztőségébe és a szórványosan érkező levelekből kiderül, hogy közönségünk a munka szándékával, céljával, tartalmával sincs tisztában. Érdeklődése, mint mindenütt másutt, felszínes, és a magyarság lényegét kézzel fogható dolgokban, ékítményekben, harsogó színekben stb. látja

továbbra is. Tudományt pedig, sajnos, néhány dacos és elszánt kutatónk egymagában, egy feszülten figyelő, saját sorsán és céljain töprengő széles társadalmi alapréteg nélkül megteremteni aligha sikerül”.¹²

A Magyarság Néprajzának tárgyi és szellemi néprajzot összefoglaló 2-2 kötete nem teljes képe a magyar népi műveltségnek, mert sok tárgynál és szellemi néprajzi adatnál egész vármegyék területéről nem ismerünk semmiféle, vagy csak szórványos adatot, vagyis ez azt jelenti, hogy ennek az összefoglalásnak továbbkutató munkára kell serkentenie most már a szakembereket s ebbe a munkába bele kell vonni a jövődő magyar vezetőréteget képviselő ifjúságot is. Csak a feladat velük való tervszerű megismertetésétől várhatunk új fejlődést és új alapú, színdús magyar műveltséget. A felszínes, magyarkodó mai „nagyközönség” nem alkalmas a kérdés lényegének megértésére. Hiába hirdetik a legjava tudósok, hogy „népünk a hagyományozott ősi holmi életben maradása vagy megfakulása mellett a nyugati hatásokat nem gépiesen fűzi életéhez, hanem mindig alakítja, hasonlítja magához, saját képére. Ép az átalakítás teremtő mozdulata teszi sajátosan magyarrá, másoktól eltérővé. De ebből kiviláglik, hogy a magyarság lényege oly könnyen nem rajzolható meg; annyi minden különböző hatás érte, hogy azt egyszerűen a tények, műveltségi javak puszta felsorolásával nem foghatjuk meg. Inkább állapot és folyamat, az átalakítás szopora ütemű kopácsolása és hangzavara, serény munkája, ami szórványosan kiragadott elemekből, ékítményekből, adatokból nem fejthető meg”.¹³

Hiszen a néprajztudomány tulajdonképpen nemzeti tudomány s mivel még fiatal, nem végezhetett el mindent, de eredményeit a nemzet életében kell tudatosítani, hogy a gyökereit találja meg, honnan életadó nedvességet és tápláló erőt szíva magába, újjászülethet. A szellemi néprajz számtalan problémája mellett a tárgyi néprajz alig kikutatott kérdései állanak a tudós előtt, melyek mind követelik a megoldást. Természetesen itt sem „szabad úgy képzelnünk, mintha egyik tárgy a másiktól közvetlenül jönne létre valahogy úgy, ahogy egyik állat a másiktól. Mindig az ember keze és feje teremti meg az újat. Ezért mindig az emberek a fontosak, magukkal hozott képességeik és a természetadta lehetőségek. Ehhez járul még az az összeműködés, kombináció, amely képességek tudás és ismeretek között a társadalom által áll fenn, a közösség „civilizációs felszerelése”. Az utóbbinak a milyenségét és terjedelmét a történeti sors szabja meg. De ezt a civilizációs felszerelést sem szabad úgy tekinteni, mint egy múzeumi szekrény darabjait. A tárgyakkal emberek élnek, s ezeknek sajátos alkatuk, magatar-

tásuk, élményekből és sorsukból táplálkozó beállítottságuk van. A tárgyaknál is az a fontos, hogy a közösség tagjai miképpen használják azokat. . . Ugyanaz a tárgy más-más szerepet kap mindegyik kultúrában. A kulturális egésznek alkatrészévé ennek a szerepnek a révén lesz egy-egy tárgy. Kultúra mindig a közösség lelki magatartásán épül fel, s sohasem az ú. n. kulturális elemek pusztá halmaza”.¹⁴

Ehhez a hagyományhoz ragaszkodik a nép, mert az a sajátja s lelke átalakító kohójában tett mindent a magáévé. „A nép hagyományörző készsége, szokásaihoz való ragaszkodása felbecsülhetetlen értékű. Az évszázadok óta fennálló népi közösségek a nemzet szilárd alapjai. Az idegen hatások, szokások felvételére jobban kitett állandó lakóhelyhez kevésbé kötött, nem közösségbe zárt társadalomban élő ipari munkásság vagy úri osztály hamarabb elkallódik. Innen van, hogy a fenti osztályokban bőven található idegen eredetű elemek, akik már kiszakadtak ősi közösségükből, de egyelőre még nem tudtak beleolvadni a magyarságba, mert csak nyelvileg hasonlultak, a magyar hagyományokat, lelki tulajdonságokat még nem vették át... A nép hagyományörző erejét és készségét meg kell becsülnünk, mert a népi közösségnek a hagyomány és szokás azt jelenti, mit a nemzetnek az alkotmány és törvény. Ahol megszűnik a magyar állam alkotmánya és törvénye, a nemzetet az új feltámadásig a hagyományörző réteg, a nép menti át”.¹⁵

A hagyományozott, népinek nevezett nemzeti kultúrában az ősi elemeket újabb elemek gazdagították, bővítették vagy színezték. Sok kultúrelem „felülről” szállt alá, hiszen „a nagy középzásiai zenei művelődéskörre oly jellemző ötfokú hangsor és az alsó quinten ismétlődő dallamszerkezet régi jellegzetes népdalainkban mindmáig fennmaradt, de ugyanakkor az elmúlt ezer év alatt a nyugatról állandóan felénk áramló legkülönbözőbb zenei hatásokat szívja fel és olvasztja magába”.¹⁶

„Felülről nagyobbára észrevétlen, magától száll alá minden, alulról zajjal, mozgalommal, tudatos és tervszerű fáradozással kell a felszín fényébe emelni a megfeneklett értékeket. Nem kisebb fáradság hosszabb ideig a színtartása is mindannak, ami súlya szerint aláfelé nehézkedik; hacsak a társadalom széles körei nem kívánják fönntartani, mint ahogy kívánta az irodalmi nyelvünk megújításának, felfrissítésének egykori hatalmas ortodox serege a népnyelv búvárlását és értékeinek színen tartását. Minden ilyen törekvést, mozgalmat az a meggyőződés indít meg és irányít, hogy ami millióké, ami a helyi talajban gyökeret eresztett, a helyi történeti és fizikai viharok járásához hozzáadódott s etnikai csoportok lelkisége szerint helyi szint kapott, tájhoz és élethez igazodott: jobb, helyesebb,

magyarabb, nemzetibb, mint ami a színen, felületen odább hömpölyög.”¹⁷

Ennek a gyökeresebben nemzetinek és magyarnak alappá tételét sürgetik az idők. „A közvélemény napjainkban mind nagyobb érdeklődéssel fordul a népi élet és annak jelenségei felé. Ezt az érdeklődést az élet népi erőinek fontossága, az összetartozás szükségességének fokozottabb átélése, az állandóan fokozódó veszély érzése idézte elő és ennek az érdeklődésnek kihasználása nemcsak kötelessége a tudománynak, hanem gondoskodnia kell arról is, hogy a mulasztottakat eltüntető lendülettel szolgálja igényeit.”¹⁸

Az iskola tegye a néphagyományt a nemzeti művelődés alapjává s a tudomány pedig a nagyközönség érdeklődését becsületes és komoly tudományossággal elégítse ki. A magyar olvasók várnak „egy szép, pompás kiállítású, hatalmas képanyaggal ellátott, tudós művet, mely a nemzeti hivatástudat által sugallt kérdésekre megadja a pontos feleletet”.¹⁹ Olyan művet, mely munkában a magyar nép kultúrjavit nagy vonásokban szemlélhessen az érdeklődő, s mesterkedés és javítgatás nélkül tárják fel a teremtő szellemű nép csodálatos hagyományát. „A magyar nép kultúrjavit csak úgy hatnak, ahogyan vannak: magyarázatok és belemagyarázások nem változtathatják meg a magyar nép szellemének alkatát és megmentett műveit.”²⁰

A csaknem egy százada gyűjtögetett népi tárgyi és szellemi kultúránk emlékeinek összefoglaló munkában való kiadása után még jobban fogjuk látni a hiányokat s ha lehetőleg sok anyag fog majd rendelkezésünkre állni, akkor többet tudunk mondani a magyar nép lelkéről is. „A mindenütt jelenvaló néplélek, azaz a kollektív egységnek gondolt közösségi lélek megismerésére nincs más mód, mint nyilvánulási útján közelíteni meg; lehetőleg a jellemzésre alkalmas megnyilatkozások összesége segítségével. E megnyilatkozások foglalatja a nép hagyományos műveltsége: nyelve, költészete, zenéje, szokásai, díszítőművészete, háza és házberendezése, öltözete, társadalmi magatartása, szokásjoga, hite, erkölcsisége, vágya, cselekedete stb., szóval hagyományosan alakult kultúrája teljessége.”²¹

Az ennek alapján álló magyar szempontú élet- és világszemlélet „nem indulhat ki másból, mint a magyarságnak mint nemzetegységnek öncélúságából, beillesztve az a nemzettársulások olyan rendszerébe, amely számára és a haza területén élő más nemzetek számára egyaránt békés együttélést, kölcsönös egyetértést s ezzel a békességet kívánó világ szemében is megnyugtató állapotokat ígér. Ilyen magyar lelkület és magatartás azonban csak egy külső imperializmustól nem befolyásolt magyar közvélemény mellett alakulhat ki”.²² Mert valójá-

ban igaz az, hogy „a magyar néphagyományok nemismerése az oka, hogy nemzetiségeink néphagyományaival nem vállaljuk a közösséget, azokban nem ismerjük fel a magyar örökséget, ennélfogva saját nemzeti hagyományainknak tartjuk azokat. A tüzőzt, a bocskort, rövidderekú férfiinget, ködmönt stb. az oláh, rutén, tót nép nemzeti jellegzetességének ismerjük, holott ezeket a ruhadarabokat száz év előtt az alföldi és dunántúli magyar köznép is viselte, viszont az oláhok, rutének, tótök a Kárpátokon kívül élő faj rokonai sohasem viselték, ma sem viselik. Szellemi néprajzi tekintetben is sok esetben a mi hagyományainkat őrzik. Zenefolkloristáink bebizonyították, hogy nemzetiségeink egy része a magyar népzene régebbi típusával él”²³

Éppen ezért „minden magyar embernek ismernie kell népi kultúránk minden meglévő, akár élő, akár elmúlt megnyilatkozását. Rossz szó az, hogy megismerni. Több kellene. Az, hogy vérévé váljon. Hiszen népi kultúránk maga a magyar múlt. Nincsenek benne olyan hangos történelmi események, mint az iskolában tanult politikai történelemben, de a magyar léleknek ez az igazi múltja”²⁴

Ez a megismerés azonban csak úgy lehetséges, ha sokkal több tudós fogja ezt az életadó és jövőfakasztó forrást kutatni. „Egy országban az élet mindig csak egy, vagy legföljebb néhány nagy dologra készül; ahhoz kellene neki néhány tudós, a régi szolgálófajtából, aki felelni tud arra, amit kérdez, hadmozdulataihoz térképet nyom a kezébe, vállalkozása előtt elvégzi az időjósást.”²⁵ Ezeket a tudósokat és önfeláldozó magyar szellemeket várja az a feladat és hivatás, melyet töredékes szavainkkal bátrak voltunk összefoglalni. Végezetül csak ennyit idézhetünk még: „Hogy magyarok vagyunk, azt a laikus számára csak a nyelv és a magyar állam jelenti. De azt, hogy miért van ez a nyelv és állam, azt már nem szokás tudomásul venni. Röviden és egyszerűen szólva, a magyar nyelvet a sajátos magyar kultúra teremtette, mert minden kultúra teremt magának valamilyen nyelvet, a magyar államra pedig azért van szükség, mert van ez a sajátos magyar kultúra, vagyis ennek birtokosa, a magyar lélek, amely csak ebben a formában és életkeretben: a magyar államban tud élni. A magyar államot szövevényes államgépezet, a tisztviselők nagy sokasága szolgálja ki, törvényalkotó, alkalmazó és végrehajtó szervezet tartja rendben, és nagyszámú, erős hadsereg védi. Mindez így helyes, csak azt fáj-laljuk, hogy a magyar kultúra ősi kincseit, amelyekből ez a jelen épült és a jövő is épülni fog, csak néhány magárahagyott ember gyűjti, gondozza. Bizony szomorú ez és aggasztó.”²⁶

Irodalom:

- ¹ *Kölcsey* Ferenc: Nemzeti hagyományok. Gyoma, 1941. 28-29. 1.
- ² *Kölcsey* Ferenc: i. m. 13-14. 1.
- ³ *Kodály* Zoltán: Magyarság a zenében. (Mi a magyar? c. kötetben) 398. I.
- ⁴ *Viski* Károly: A magyar jelleg a néprajz tükrében. (Mi a magyar? c. kötetben. Szerk. Szekfű Gyula.) 355. 1.
- ⁵ *Györffy* István: A néphagyomány és a nemzeti művelődés. Harmadik kiadás. Budapest, 1942. 10. 1.
- ⁶ *Horváth* János; A magyar irodalmi népiesség Faludtól Petőfiig. Budapest, 1927. 11-13. 1.
- ⁷ *Horváth* János: i. m. 19. 1.
- ⁸ *Györffy* István: i. m. 70. 1.
- ⁹ *Szinyei Merse* Jenő: Közoktatásunk iránya. Budapesti Szemle 1944. januári szám 1.1.
- ¹⁰ *Szinyei Merse* Jenő: i. m. 2. 1.
- ¹¹ *Viski* Károly: i. m. 378. 1.
- ¹² *Vajkai* Aurél; A mai magyar néprajzi kutatás keresztmetszete. Ethnographia-Népelet, 1940. 341-342, 1.
- ¹³ *Vajkai* Aurél: i. m. 338. 1.
- ¹⁴ *Thurnwald* Richárd: Az általános néprajz problémái. Ethnographia-Népelet 1941. 6-7. 1.
- ¹⁵ *Györffy* István: i. m. 23. 1.
- ¹⁶ *Vajkai* Aurél: i. m. 338. 1.
- ¹⁷ *Viski* Károly: Népi és úri műveltség összefüggései a tárgyi néprajzban, (Úr és paraszt a magyar élet egységében. Szerk. „Eckhardt Sándor Budapest, 1941.) 151. 1.
- ¹⁸ *Dr. Dömötör* Sándor: A magyar néprajz gyakorlati feladatairól. Különnyomat a Magyar Élet 1943 februári számából. 12. 1.
- ¹⁹ *Dömötör* Sándor: Mithosz és jelkép. Sorsunk 1944 márciusi szám. 152. 1.
- ²⁰ *Dömötör* Sándor: Mithosz és jelkép. Sorsunk 1944. 141. 1.
- ²¹ *Viski* Károly: A magyar jelleg a néprajz tükrében. (Mi a magyar? c. kötetben) 342-343. 1.
- ²² *Szombatfalvy* György: A magyarság egységének problémája. Társadalomtudomány. 1943. 225. 1.
- ²³ *Györffy* István: i. m. 62. 1.
- ²⁴ *Lajtha* László: Gondolatok a népkultúráról. Magyar Csillag, 1943. 164. 1.
- ²⁵ *Németh* László: A magyarságtudomány feladatai. Magyarságtudomány 1935. 3. 1.
- ²⁶ *Dr. Kovács* László: A néprajzi gyűjtés módszere. Budapest, 1939. 13.1.